

מגוון מיני צמחים בשטח משוקם במושב סתריה, וסקר עמדות התושבים כלפי השטח

חגית ברקאי

מנחה: ד"ר מירי רוזנבוים

תקציר

השטחים הפתוחים שבמישור החוף השתנו מאז החלה התיישבות האדם בשפלת החוף במאה השנים האחרונות שטחי החמרה והכורכר מהווים תופעה ייחודית לארץ ולא נמצאת במקומות אחרים. אדמת חמרה מתאפיינת במגוון צמחים נדירים ייחודיים. הסיבות לנדירות נובעות מקטיף בלתי מבוקר בתקופות בהן חסרה תודעת שמירת הטבע, ומהיעלמות בתי גידול עקב פיתוח והתיישבות. בבתי גידול של אדמה זו, ניתן להבחין בשינויים בטיפוסי קרקע בטווח קצר היוצרים יחידות צומח עם גוון רב (פולק, 1984). לעבודה שני חלקים: בחלק הראשון בחרתי לבדוק את הערך האקולוגי של שטח במושב סתריה, באמצעות השוואת מגוון מיני הצמחים בשלוש חלקות ששוקמו ע"י הקק"ל: חלקה של אלון תבור, חלקה של אורן הצמבר וחלקה של מיני איקליפטוסים. בחלק השני בחרתי לערוך סקר על הידע של התושבים בנושאי מגוון המינים ולבדוק את עמדתם כלפי השטח. המידע שיתקבל מהסקר האקולוגי הראשון שנעשה בשלוש החלקות המשוקמות, אמור להוות נקודת ייחוס למחקרים עתידיים. הידע שיתקבל מסקר התושבים, אמור לסייע בעתיד בגיבוש קבוצת פעילים, והפעלת יוזמות נוספות. המטרות העתידיות של עבודתי אמורות לגבש פעילים מהבוגרים והצעירים שיטפחו את המקום, יבקרו בו, וידאגו שלא ייפגע בשנית.

כדי לבדוק את את ערכו האקולוגי של השטח, נערך רישום של מיני הצמחים שצמחו בשטח במהלך כל השנה. בנוסף, כדי לדגום אחוזי כיסוי של הצמחים ושכיחות הופעתם, נערכו באביב חתכי טרנסקט בכל אחת מהחלקות, כשרב מיני הצמחים פרחו. חושבו מדדים כמו מגוון אלפא, מגוון ביתא, מדד סימפסון. חושבו שיעורי מינים אנדמיים, אדומים ומוגנים.

הערך האקולוגי של השטח מתבטא בנתונים הבאים:

- בשטח הנחקר נדגמו 138 מיני צמחים שונים.
- בחלקת אלון התבור נצפו 45 מינים, בחלקת אורן הצמבר והאיכליפטוס נצפו 49 מינים בכל אחת מהחלקות.
- ממוצע אחוז הכיסוי של הצמחייה בחלקות האקליפטוס, אורן הצמבר ואלון התבור היה: 53.2%, 47.4% ו-44.8% בהתאמה.
- בחלקת אלון התבור ואורן הצמבר, נמצאו שני מינים ייחודיים בכל אחת מהחלקות. בחלקת האיכליפטוס נמצאו שלושים ושבעה מינים ייחודיים לחלקה זו.
- חלקת אלון התבור נמצאה כפחות מגוונת מבין החלקות הנחקרות, ובעלת שלטון גבוה יחסית לשתי החלקות האחרות.
- בחלקת האיכליפטוס נמצא מין אדום אחד-אזובין דגול.
- באזור המחקר נמצאו 10 מינים מוגנים.
- באזור המחקר נמצאו 5 מינים אנדמיים, המהווים כ-25% מהמינים האנדמיים הגדלים על החמרה (שמידע, 1982).
- ערך הביניים של מגוון ביתא - 1.53 מצביע על כך שהשטחים אינם דומים מאד, אך גם לא שונים באופן בולט.
- באזור המחקר נמצאו 10 מינים המוגדרים כצמחי חולות.

כדי לבדוק את ידע התושבים בנושא מגוון המינים ואת עמדתם כלפי השטח, נערך סקר שניתן לקבוצת בוגרים (N=38), ולצעירים (N=43), החברים בתנועת ה"צופים".

עמדות וידע של התושבים כלפי השטח, מתבטאים בנתונים הבאים:

ממצאים הקשורים לעמדות:

- תושבי סתריה, במיוחד הבוגרים, רואים עצמם כאלה החייבים לדאוג ולטפח את השטחים הסמוכים לבית הקברות.
- אצל הצעירים בולטת תחושה של חוסר הרצון להזמין חברים לטייל עימם באזור.
- הבוגרים חשים יותר קשר למקום מאשר לצעירים.

ממצאים הקשורים לידע

- הבוגרים יודעים ומכירים טוב יותר מהצעירים מושגים כמו מגוון מינים ומינים אדומים.
- הבוגרים מבינים טוב יותר מהצעירים את הבעיה של אובדן והכחדת מינים שחלקם נמצאים גם בקרבת מקום-בסתריה

מן הממצאים שהתקבלו מתחדד הצד של מעורבות הנשאלים:

ממצאים הקשורים למעורבות:

- לצעירים מוטיבציה גבוהה יותר מאשר לבוגרים: הם רוצים יותר לשכנע, לעבוד בשטח, לגייס אנשים, לשתף ילדים מהצופים ולהיות חברים בוועדה שתפעל עם המועצה לשימור המקום.
- הבוגרים רוצים להיות מעורבים בהשפעה דרך הליכי הצבעה.
- הבוגרים שמגדירים עצמם חובבי טבע, מעוניינים יותר מהצעירים להיות מעורבים בקביעת הנוף העתידי.

לסיכום: בשטח המחקר נמצאה צמחייה המאפיינת בתי גידול שונים. הכינוי "שמורת טבע" מעיד על כך שבעבר התושבים הכירו בייחודו של המקום, למרות שלא הוכרז כאזור שמורה. הכרת ערכו האקולוגי המשמעותי לאחר עריכת הסקר, מחייבת בנקיטת צעדים משמעותיים כדי להגן על ערכים אלה. הסקר הציבורי מראה חוסר קשר למקום מצד הצעירים. הם אינם אוהבים את מראה המקום, אולם הם בעלי מוטיבציה לפעול, כדאי לתעל אותה לטובת המקום.